

Openbaar lichaam Sint Eustatius
Government Guesthouse
Fort Oranjestraat 7
Tel +599 3182552
[\(10\)\(2e\)@statiagov.com](mailto:(10)(2e)@statiagov.com)

Openbaar Lichaam Bonaire
Bestuurskantoor
Plasa Reina Wilhelmina 1, Kralendijk
Tel +599 717 5330
[\(10\)\(2e\)@bonairegov.com](mailto:(10)(2e)@bonairegov.com)

Openbaar lichaam Saba
Power Street 1, The Bottom
Saba, Caribisch Nederland
Tel: +599 416 3311/3312/3313
[\(10\)\(2e\)@sabagov.nl](mailto:(10)(2e)@sabagov.nl)

Aan: het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat, t.a.v. minister E.D. Wiebes
het Ministerie van Financiën, t.a.v. minister W.B. Hoekstra
het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, t.a.v. minister W. Koolmees
het Ministerie van Binnenlandse Zaken, Koninkrijksrelaties, t.a.v. minister R.W. Knops

cc: De eilandsraden van Saba, Bonaire en St. Eustatius

Email: [\(10\)\(2e\)@minezk.nl](mailto:(10)(2e)@minezk.nl), [\(10\)\(2e\)@minfin.nl](mailto:(10)(2e)@minfin.nl), [\(10\)\(2e\)@minszw.nl](mailto:(10)(2e)@minszw.nl), [\(10\)\(2e\)@minbzk.nl](mailto:(10)(2e)@minbzk.nl)

CC: [\(10\)\(2e\)@minezk.nl](mailto:(10)(2e)@minezk.nl), [\(10\)\(2e\)@minfin.nl](mailto:(10)(2e)@minfin.nl), [\(10\)\(2e\)@minszw.nl](mailto:(10)(2e)@minszw.nl),
[\(10\)\(2e\)@minszw.nl](mailto:(10)(2e)@minszw.nl), [\(10\)\(2e\)@rijksdiensten.com](mailto:(10)(2e)@rijksdiensten.com), [\(10\)\(2e\)@minbzk.nl](mailto:(10)(2e)@minbzk.nl),
[\(10\)\(2e\)@minbzk.nl](mailto:(10)(2e)@minbzk.nl), [\(10\)\(2e\)@minbzk.nl](mailto:(10)(2e)@minbzk.nl), [\(10\)\(2e\)@minienw.nl](mailto:(10)(2e)@minienw.nl)

Uw nummer (brief): 2020-154936

Uw brief van: 25 maart 2020

Ons nummer: Saba 295/2020

St. Eustatius

Bonaire

Onderwerp: Verkenning economische steunmaatregelen COVID-19 voor BES eilanden

Bijlage: geen

Saba, St. Eustatius, Bonaire 29 maart 2019

Geachte heer Wiebes, heer Hoekstra, heer Koolmees, heer Knops,

Met waardering hebben de besturen van de drie openbare lichamen Saba, Bonaire en St. Eustatius kennisgenomen van het pakket aan maatregelen om de gevolgen van het Coronavirus voor de economie van onze eilanden zoveel mogelijk te mitigeren. Hierbij is onder andere aandacht voor de gevolgen van het wegvallen van inkomen bij werknemers en mogelijkheden tot uitstel van belastingbetaling en verlening van (micro) kredieten. Dank voor alle inspanningen en maatregelen die voor Caribisch Nederland worden genomen. We ondersteunen die van harte en trekken samen verder op om deze crisis het hoofd te bieden.

Inleiding

Het is een crisis die onze kwetsbare economieën, de bedrijven en de bevolking hard raakt. Er is weinig tot geen financiële reserve, weerstand. In de Kamerbrief van 25 maart 'Effecten corona op Caribische delen van het Koninkrijk' staat een aantal passages waar we in de voorliggende brief nader ingaan:

Pagina 3: 'Naast bovengenoemde maatregelen worden vanuit het totaal beschikbare budget voor de noodmaatregelen extra middelen aan de openbare lichamen beschikbaar gesteld om aanvullend vanuit het eilandelijk beleid een bijdrage te kunnen leveren.' Pagina 5: 'Eilandelijke belastingen. Binnen hun mandaat kunnen de openbare lichamen zelf maatregelen nemen middels de eilandelijke belastingen. Om de liquiditeit van getroffen bedrijven in de toeristische sector niet verder te raken zal het ministerie van BZK in overleg treden met de openbare lichamen over eventueel te nemen maatregelen en de budgettaire inpassing hiervan. Voor ondernemers kan deze maatregel in samenhang met het gehele pakket van maatregelen tot een financiële verlichting leiden in deze moeilijke tijden. En verder op pagina 5: 'Afhankelijk van de ontwikkelingen, zal het kabinet niet aarzelen noodzakelijke en passende vervolgmaatregelen te treffen indien de situatie daartoe noopt'.

Voortbouwend op deze passages hebben de drie eilanden een verkenning uitgevoerd naar mogelijke aanvullende maatregelen. Niet om te overvragen maar om het brede spectrum van economische- sociale gevolgen en mogelijke antwoorden hierop onder uw aandacht te brengen. We gaan hierover graag met u in gesprek.

De financiële ruimte om eilandelijke maatregelen te treffen verschilt per openbaar lichaam. Bonaire heeft meer ruimte om zelf maatregelen te treffen en doet dat al. Dat is niet mogelijk op Saba en St. Eustatius vanwege de nijpende financiële situatie. Het lijkt logisch om economische steunmaatregelen enerzijds generiek voor Caribisch Nederland en daarnaast eiland specifiek in te richten.

Afrondend voor deze inleiding vragen wij Koninkrijksrelaties om deze brief zo snel mogelijk te delen met de vaste Kamercommissie voor Koninkrijksrelaties.

Problematiek

Hierna schetsen we kort de problematiek.

Tegemoetkoming loonkosten 80%: Dit is een mooie brede regeling maar doordat inkomsten van bedrijven naar nul zijn gereduceerd, is het voor hen praktisch onmogelijk om de resterende 20% uit eigen middelen aan te vullen als tegelijkertijd andere vaste lasten doorlopen.

De pijler toerisme is weggevallen: Door de crisis zijn de inkomsten uit het toerisme volkomen weggevallen. Dit geldt voor alle drie de eilanden. De Kamer van Koophandel Bonaire en de Raad Overleg Werkgevers hebben al een brief gestuurd naar uw ministeries waarin ze suggesties doen voor een noodpakket.

Krimp St. Eustatius: Recent heeft de olieterminal GTI, de grootste werkgever, veel overeenkomsten met buitenlandse contractors heeft beëindigd. Deze contractors werkten met veel lokale subcontractors waarvan er nu ruim 100 zonder of bijna zonder werk zitten. Veel

contractors hebben het eiland verlaten waardoor supermarkten, verhuurbedrijven, restaurants, hotels al vòòr het uitbreken van de Corona-crisis de omzet zagen dalen met 30%. Ook staan er veel huizen en appartementen leeg die voorheen werden verhuurd. Omdat St.Eustatius wordt bestuurd door een regeringscommissaris en plv. regeringscommissaris is er bijzondere aandacht vanuit BZK en de andere departementen voor het eiland. Alle reizen zijn tot nader orde stopgezet. Vanwege de Corona-crisis is de vraag naar hotels/restaurants vanuit die kant in één keer weggevallen. Inmiddels zijn er ook vertragingen/ is er uitstel ontstaan in de lopende projecten; aanleg van wegen, uitbreiding haven, vernieuwing vliegveld.

De pijler medische faculteit op Saba is weggevallen: De economie van Saba kent twee pijlers namelijk het toerisme en de medische school. Meer dan twee-derde van de studenten is vertrokken. Hierdoor lopen veel inwoners huurinkomsten mis. Opschorten van hypotheekschuld helpt slechts deels, de renteverplichtingen lopen door en hebben daardoor een cumulerend effect op de schuld.

Impact is bedrijfsleven breed: De ondernemers die getroffen worden zijn vooral te vinden in de toerisme gerelateerde branche zoals hotels, cottage-verhuur, cafés, restaurants, taxi's, auto- en scooter verhuurbedrijven, duik- en surfscholen, winkels, op Saba ook de vissers die leveren aan de toerisme-industrie op Sint Maarten en bedrijven die afhankelijk zijn van het personenvervoer door de lucht en over het water. Maar ook de toerisme gerelateerde bedrijven zoals supermarkets lopen inkomsten mis.

Bedrijven op Saba en St. Eustatius waren al financieel kwetsbaar: Na de orkanen Irma en Maria zijn door het Rijk maatregelen getroffen om het omzetverlies van bedrijven in de toeristensector te compenseren. Dit gaf tevens inzicht in de winst- en verlies-cijfers van de betrokken bedrijven. Het bleek overduidelijk dat er in deze sector sprake is van geen of slechts hele marginale winstgevendheid. De bedrijfjes kunnen een nieuwe financiële klap niet opvangen. Ze kwamen eindelijk uit de post orkaan periode en hebben geen reserves kunnen opbouwen.

Onze eilanden kennen al 'high costs of living' en 'high costs of doing business': We weten door verschillende onderzoeken dat het zakendoen en levensonderhoud op de eilanden duur is, op Saba het duurst. Vaste lasten als elektriciteit en telecommunicatie zijn hoog.

Armoedeval mensen zonder contract: Op onze eilanden leven veel mensen van dagloon naar dagloon. In het gunstigste geval met een 0-uren contract, maar een deel krijgt geld in het handje zonder enig contract. Zij vallen niet onder de 80% loondoorbetalingsregeling van SZW. Deze groep was al kwetsbaar, inkomsten vallen weg en kosten van het levensonderhoud lopen door. Het is niet de vraag of, maar hoe snel ze in een armoedeval komen.

Kwetsbare financiële situatie openbare lichamen Saba en St. Eustatius: Het is al langer bekend dat deze twee openbare lichamen financieel kwetsbaar is. Er is onvoldoende ruimte om zelf financieel- economische en sociale maatregelen te treffen. Dit is anders voor het openbaar lichaam Bonaire waar die ruimte er wel is en waar maatregelen genomen worden.

Verkenning van mogelijk vervolmaatregelen

Hierna schetsen we mogelijke vervolmaatregelen.

1. *Economische stimulans:* Bij het openbaar lichaam Bonaire (OLB) zijn maatregelen getroffen om de economische bedrijvigheid op het eiland aan de gang te houden.
Verkenning: Wij zouden het toejuichen als de ministeries de uitvoering van reeds geplande projecten naar voren halen, zoals ook het OLB dit zelf doet. Dat geldt ook voor het besluit van het OLB om zo veel mogelijk lokaal in te kopen. Dat verdient navolging door de RCN en andere overheidsdiensten.
2. *Maatregelen voor vaste lasten van bedrijven:* Het is goed dat er uitstel van betaling is voor bepaalde vaste lasten. Het probleem is dat kosten van hypotheek, krediet in bedrijfsleven, elektriciteit en telecom erg hoog zijn en dat er later in het jaar alsnog betaald moet worden terwijl er nog steeds geen inkomsten worden gegenereerd.
Verkenning: Is het mogelijk dat EZK en Financiën aanvullend op uitstel van betaling, de ondernemers echt lucht kunnen bieden door de eerste x maanden deze lasten te compenseren?
3. *Maatregelen voor elektriciteit en telecom:* De (vaste) tarieven voor elektriciteit en telecom zijn in ieder geval op Saba en St. Eustatius relatief hoog mede doordat de afschrijvingslasten in het tarief worden berekend en doordat er weinig aansluitingen zijn. We kunnen nu (tijdelijk) in één klap iets doen aan de hoge kosten van het levensonderhoud wanneer EZK en Financiën garant staan voor de afschrijvingslasten van overheidsbedrijven zoals SEC, Eutel (electriciteit) en Satel (telecom). Die kunnen dan uit de tariefberekening gehaald worden waardoor de kosten omlaaggaan (met instandhouding van de subsidies).
Verkenning: Kunnen EZK en Financiën (tijdelijk) garant staan voor de afschrijvingslasten van de overheidsbedrijven voor elektriciteit en telecommunicatie waardoor (tijdelijk) de energie en telecommtarieven omlaaggaan?
4. *Omzetverlies bedrijven en wegvallen huurinkomsten als gevolg van vertrek medische studenten/contractors:* Na de orkanen Irma en Maria hebben EZK/RVO en Financiën samen met het openbaar lichaam Saba en de Kamer van Koophandel een compensatiefonds ingericht en uitgevoerd die omzetverlies compenseerde. Dit heeft goed gewerkt. Meer dan twee derde van de medische faculteit is van Saba vertrokken, zeer waarschijnlijk starten de studenten niet het nieuwe semester in mei. Contractors zijn vertrokken van St. Eustatius.
Verkenning: Kunnen EZK en Financiën een 'BES compensatiefonds omzetverlies/gederfde huurinkomsten (medische faculteit/contractors)' inrichten? Hiemee kunnen toerisme branche gerelateerde bedrijven zoals hotels, duikscholen, restaurants, vissers (die nu niets meer leveren aan Sint Maarten) geholpen worden. En dit keer ook diegenen die appartementen verhuren aan de medische studenten/contractors.
5. *Impuls marketing:* Irma en Maria leerden ons hoe moeilijk het is om Saba onder de aandacht te brengen bij een traag op gang komende toerismestroom. We weten dat

COVID-19 een grotere impact zal hebben omdat dit, in tegenstelling tot geïsoleerde orkaanschade, een wereldwijde ramp betreft. Nu, dik 2 jaar na de orkanen, zien we dat toeristen weer de weg naar Saba en St. Eustatius hebben gevonden. Het kost veel tijd, geld en inspanning. Een multi-channel approach en fysiek aanwezig zijn op beurzen is cruciaal. Dit is voor ons alle drie van groot belang, ook voor het grotere Bonaire. Maar extra voor Saba en St. Eustatius waar er geen financiële middelen zijn om een dergelijke impuls te geven.

Verkenning: Kan EZK een ‘stimuleringsfonds toerisme marketing’ in het leven roepen?

6. *Toerisme komt traag op gang:* Voor een eiland als Bonaire dat grotendeels afhankelijk is van toerisme zal het najleffect van de Coronacrisis substantieel langer duren. Na het opheffen van reisbeperkingen kan het zeker 6 maanden duren alvorens weer een bezettingsgraad van boven de 50% mag worden verwacht.

Verkenning: Kan het Kabinet alvorens te besluiten tot tempo waarin de steunmaatregelen worden afgebouwd, rekening houden met het traag op gang komen van het toerisme.

7. *Gereduceerd tarief connectiviteit Saba/St. Eustatius en Sint Maarten.* Het doel is om straks het toerisme van/via Sint Maarten naar Saba/St. Eustatius weer op gang te helpen. Ook om het vervoer van inwoners van Saba/St. Eustatius naar Sint Maarten beter te faciliteren met betaalbare ticketprijzen (nu \$ 230 voor Saba -St. Maarten retour van 2 x 12 minuten). Het is een reeds langlopende discussie. Op Saba is tijdens de renovatie van de landingsbaan goede ervaring opgedaan met gereduceerd bootvervoer tussen Saba en Sint Maarten.

Verkenning: Kunnen EZK, SZW, IenW gezamenlijk een financiële bijdrage leveren aan ‘Pilot betaalbaar zee- en luchtvervoer Saba/St. Maarten -Sint Maarten’? Dit kan in pilot vorm voor de duur van x jaar periode.

8. *Maatregelen voor de kwetsbare groepen:* SZW heeft al een welkome, brede regeling aangekondigd waarbij 80% loondoorbetaling kan plaatsvinden. We voorzien dat desondanks een aantal mensen hierbuiten valt. Bijvoorbeeld dagloners, mensen die afhankelijk zijn van inkomsten van familieleden (wat nu opdroogt). We willen een armoedeval van hen voorkomen.

Verkenning: Kan SZW een incidentele bijdrage ‘Noodhulp’ in het leven roepen voor de openbare lichamen waarmee wij deze groepen praktisch kunnen ondersteunen?

Bijvoorbeeld met voedselvouchers, het tijdelijk overnemen van vaste lasten etc. Zoals gebruikelijk rapporteren we over de resultaten conform de voorwaarden die aan deze incidentele bijdrage worden verbonden.

Verkenning: Kan SZW via bestaande instrumenten, bijvoorbeeld de bijzondere onderstand, extra inzet plegen voor diegenen die het doorgaans al moeilijk hebben (hun steun van elders valt nu weg). Bijvoorbeeld door bepaalde bedragen (tijdelijk) te verhogen net zoals dat ook na de orkanen Irma en Maria is gebeurd.

Tot slot

We beseffen dat het veel punten zijn. Onze opzet is om de volledige reikwijdte te schetsen zodat we met elkaar hierover in gesprek kunnen. Het is een bijzondere periode voor de gehele wereld,

voor het Koninkrijk, voor de inwoners en bedrijven in Caribisch Nederland. We zien dat Caribisch Nederland goed op de agenda staat, dat merken we aan de maatregelen die al getroffen worden. Nogmaals dank daarvoor. Tegelijkertijd is er urgentie voor vervolgstappen door de kwetsbaarheid van onze kleinschalige economieën. Snelheid in het samen denken en doen is hierbij van belang.

Voor vragen en nadere informatie zijn beschikbaar: (10)(2e) [@sabagov.nl](mailto:),
(10)(2e) [@bonairegov.nl](mailto:) en (10)(2e) (10)(2e) [@statiagov.com](mailto:).

Wij wensen u veel wijsheid en sterkte in deze ook in bestuurlijk opzicht ongekende tijden.

Hoogachtend,

De wnd. Eilandsecretaris van Bonaire

De Gezaghebber van Bonaire

Dhr. G. van Arman

Dhr. E. Rijna

De wnd. Eilandsecretaris van Sint Eustatius

De Regeringscommissaris van Sint Eustatius

Mevr. M. Dijkshoorn – Lopes

Dhr. M.L.A. van Rij

De Eilandsecretaris van Saba

De Gezaghebber van Saba

Dhr. T. J. Muller

Dhr. J.G.A. Johnson, M. Ed